

EVOLUȚIA DREPTURILOR OMULUI PENTRU FOLOSINȚA MĂRILOR

Prof. univ. dr. Constantin ANECHITOAE

Universitatea Ovidius din Constanța

anechitoae@yahoo.com

ABSTRACT: The Evolution of Human Rights for the Use of the Seas.

Of the four classic elements: water, earth, fire and air - water represents the element of human development, which has known over time, mythical appreciations, with sacrifices given to the gods through offerings to receive help to actions with the help of which, the activities on dry have experienced an accelerated development due to its boundless expanse and fluid quality.

This development was possible over time, along with the discoveries of other land territories, which along with the progress, the need for legal regulations was keenly felt, to be able to use the infinity of possibilities, as an indispensable good and a human right in supporting the economic and social development of all humanity.

In the present study, we consider the gift received for free by all mankind of the water element, which represents a condition of life on earth irreplaceable with any other element, going from its appearance to the first regulations in the field.

Keywords: *God, genesis, the sea, the law of the sea.*

1. Introducere

Plecând de la ziua a doua, din cele șapte zile ale Creației, unde aflăm despre Cel care a făcut apa, prin cuvântul „Să fie”, excluzând lucrarea de creației ci efectiv o acțiune de „facere”, putem continua spunând despre Prezența materială a lui Dumnezeu, care pe lângă întinderea de ape, El a făcut corpurile cerești și animalele din pământ, comparativ cu facerea umană care întotdeauna este condiționată cu existența unui început.¹

¹ Ioan-Gheorghe Rotaru, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp.35-37.

Astfel Dumnezeu a spus: „Să fie o întindere între ape, și ea să despartă apele de ape.” Și Dumnezeu a făcut întinderea, și ea a despărțit apele care sunt dedesubtul întinderii de apele care sunt deasupra întinderii. (Geneza 1,6-8). În acest context „facerea divină”², este dată de un rezultat infinit în timp, în timp ce oamenii trecători pe acest pământ, prin truda lor îndelungată și evolutivă au reușit să folosească apa în mod condiționat, în interesul lor pentru hrană subacvatică, pentru a se deplasa dintr-o zonă în alta, dar și pentru resursele submarine prin explorarea și exploatarea lor.

Așa cum ne vorbește Bunul Dumnezeu, aflăm despre îndemnul care ne încurajează să ne bucurăm de această mare bogăție: „Dacă vei trece prin ape, Eu voi fi cu tine; și râurile nu te vor îneca” (Isaia 43:2).

Evident că suma riscurilor existente de apele când liniștite, când agitate, prin nesăbuița omului, deseori Marea i-a luat cu ea pe cei îndrăzneți în valurile ei pentru că „valurile mării ascultă doar de Stăpânul universului”³.

2. Divinitatea și marea

Până astăzi, sunt cunoscute numeroase mărturii de armonie între slujitorii mărilor și puterea divină⁴. În Noul Testament se prezintă viața apostolilor în postura unor oameni simpli care locuiau pe marginea mării din Galileea⁵, unde Iisus a petrecut o parte din viața sa și unde adesea a săvârșit minuni. Galileea este de fapt patria lui Iisus și a apostolilor fiind considerat leagănul credinței creștine.

2 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Logosul și înțelepciunea”, în Alexandru Boboc, N.I.Mariș (coord.), *Studii de istorie a filosofiei universale*, XIII, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324.

3 <https://ziarullumina.ro/opinii/repere-si-idei/valurile-marii-asculta-doar-de-stapanul-universului-164872.html>

4 M. Moșneagu, *Ziua Marinei la români*, Ed. Companiei Naționale „Administrația Porturilor Maritime Constanța, 2002, p. 11. La începutul secolului XX, a existat o corabie – mănăstire, denumită „Pakrov Presviattia Bogoradizy”, aparținând Mănăstirii Pantelimon din Muntele Athos. Întregul echipaj, în frunte cu căpitanul-părintele Gherasim, ieromonah – era format din călugări.

5 *Ibidem*, Galileea: provincie a Palestinei <dincolo de Iordan> și la vest de lacul Ghenizaret sau Marea Tiberiadei, care se mai numea și *Marea Galileii*. Ținutul acesta fusese numit încă de Isaia „Galileia neamurilor”.

Marea Galileii denumită și Marea⁶, Marea Chineret - Lacul Ghenizaret sau și Marea Tiberiadei este ținutul Galileii din câmpul Ghenizaretului. Prin acest lac trecea și râul Iordan în curgerea lui spre Sud. Nivelul apei acestui lac era cu 191 m mai jos de nivelul Mării Mediterane.

Marea⁷ (lacul) Tiberiada⁸, prin poziția sa geografică, părea să fi atras mult pe Iisus, căci aici e întâlnit adesea în mijlocul mulțimii. Lacul Tiberiada cu o lungime de cinci sau șase leghe (aproximativ 21 km) și o lățime de 12 km, din care cauză pare un oval format de la acesta până la vărsarea Iordanului.

Lacul acesta, cu un orizont deschis, cu multă vegetație, învecinat cu localitatea Magdala (devenit celebru prin Maria Magdalena), Capernaum (centru de acțiune a lui Iisus la începutul activității sale), Dalmanuta, Betsaida și Chorazin, l-a inspirat și impresionat mult pe Învățătorul din Nazaret.

De pe această mare sau lac a propovăduit Iisus, stând în corabia lui Simon-Petru. Pe apa ei a umblat El ca pe uscat și l-a chemat și pe Petru să meargă pe apă, spre El. Iar altă dată, dormind El în corabie și trezindu-l ucenicii, a potolit vântul și valurile înfuriate ale mării care înspăimântaseră pe apostoli.

Azi, după aproape două mii de ani, lacul a secat⁹, ținutul preferat al lui Iisus a fost pustiit, nimic de sălbăticia musulmană, ca un fel de reacție oportună a Cruciaților.

Lacul Tiberiada era unul din bazinele de apă foarte bogate în pește în jurul său și mai ales în Capernaum și Betsaida erau o mulțime de pescari care trăiau – ei și familiile lor – numai din această meserie.

În Noul Testament se amintește de Marea Roșie¹⁰, Marea Ciliciei¹¹,

6 Matei 4, 18, Numeri 34.11, Ioan 6.1, Matei 14, 24-30.

7 Se numește și mare și lac, pentru că grecii nu făceau deosebirea între mare și lac.

8 *Noul Testament, Sfânta Evanghelie după Ioan*, cap.21, versetul 1 și urm. Tiberiada: oraș pe malul vestic al Mării Galileii, la Sud de Magdala, fondat în an. 26 de Irod Antipa, în cinstea lui Tiberiu Cezarul Romei. De la acest oraș s-a dat Lacului Ghenizaret, sau Marea Galileei – și denumirea de Marea Tiberiadă.

9 F. Brașoveanu, „Considerations on the Right to a Healthy Living Environment”, în *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, 16, 1 (2016), p. 54.

10 Amintită de două ori sub denumirea de Marea Trestilor (Exod – Ieșirea, 10.19) și Marea Egiptului (Isaia 11.15) și numai în legătură cu scoaterea evreilor din robia egipteană.

11 Fapte 27, 5). Termenul grec „pelagos” înseamnă țărnul Mării Mediteranei, care

Marea cea Mare (Mediterană)¹² și de Marea Moartă, cunoscută sub numele de Marea Sărată (Geneza – Facerea 14.3), Marea Câmpiei (Deut. 3.37) sau Marea de la Est (Zaharia 14.8).

De asemenea Biblia ne prezintă Marea în două sensuri opuse:

- a) în sens *negativ* ca simbol al păcatului și neliniștii umane¹³, al instabilității umane¹⁴, al modului eretic de viață¹⁵, al judecății lui Dumnezeu¹⁶ sau ca lăcaș al puterilor satanice¹⁷;
- b) în sens *pozitiv* este comparată cu vastele taine ale lui Dumnezeu, omniprezența lui Dumnezeu și întinderea împărăției sale și al iertării cuprinzătoare¹⁸.

Henric Navigatorul a afirmat că scopul principal al expedițiilor africane este „să slujească lui Dumnezeu”. După spusele cronicarului Gomes Eanes de Zurara, „marea dorință” a lui Henric era „să stăpânească credința lui Dumnezeu nostru Iisus Hristos și să-i aducă toate sufletele care se vor mântuite”¹⁹.

3. Călătorii mărilor

Cristofor Columb, în data de vineri 12 octombrie 1492, debarcă pe o insulă numită de băștinași Guanahni pe care „în onoarea Mântuitorului și a Divinei Maiestăți”, o botează imediat San Salvador, adoptând obiceiul portughezilor, care aproape întotdeauna au dat nume creștinești insulelor, capurilor și fluviilor din Africa²⁰. La înapoiere sunt luați șapte „indieni” care

atinge sudul ținuturilor Ciliciei și Pamfiliei. De-a lungul acestora a mers corabia care ducea pe Pavel, legat, pornind din Sidonul Feniciei – prin Mira Lichiei spre Italia.

12 Marea Mediterană este amintită ca hotar a ținutului Canaan (34.5; 34.6-7). În exod – ieșirea 23.31 este numită Marea Filistenilor sau Marea de vest (Deut.11.24).

13 Gen. 49.4, Isaia 57.20, Efeseni 4.14.

14 Iacov 1.6.

15 Iuda 13.

16 Ieremia 49.23-24 și în Plângerile lui Ieremia.

17 Daniel 7.2-3 și Apocalipsa 13.1.

18 Iov 11.7-9, Psalmii 139.9 și 72.8, Mica – Miheia 7.19.

19 S. Goldeberg, S. Belu, *Epoca marilor descoperiri geografice*, București, Editura Științifică, 1971, p. 96.

20 J. Favier, *Marile Descoperiri de la Al. Macedon la Magelen*, Traducere de Sandală Mihăescu-Cîrstescu, Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editura Artemis, 2003, p. 371.

vor fi duși în Spania pentru a fi pregătiți interpreți „arawak”. Columb amestecă aici cele două motivații pe care nu încetează să le invoce: colonizarea și evanghelizarea. Interpreții vor deveni buni misionari ai creștinării – și aceasta cu atât mai mult cu cât „n-au nici o religie”: ceea ce vrea să însemne că nu este nici o religie cunoscută și capabilă să opună rezistență Evangheliei. Fetișiști sau animiști, oameni „fără religie”, cei care nu aparțin nici unei secte și nu sunt „idolatri” vor trece cu ușurință la creștinism.

Columb, în timpul celei de-a doua călătorii, primise instrucțiuni ca „pe toate căile și cu toate mijloacele” să determine pe locuitorii teritoriilor descoperite „să se convertească la sfânta credință catolică”. Această idee, de misionarism, de răspândire a credinței catolice, a primit un impuls prin bulele papale, care impuneau regilor portughezi și spanioli să sprijine opera de misionarism, de convertire a băștinașilor de pe insulele și pământurile necunoscute ce vor fi descoperite în Marea Oceanică²¹.

Entuziasmul religios²² din faza inițială a epocii marilor descoperiri au fost aproape definitiv părăsite, când a apărut aurul și argintul din tezaurile și minele Americii Latine, sclavii din Africa și spițeriile din India. Misionarismul s-a dovedit în fond, pe plan uman, un mijloc de frânare a exceselor, violenței și brutalității care au însoțit expansiunea colonială.

Evoluția și dezvoltarea normelor juridice²³, procesul de modernizare a sistemului de drept²⁴ actual are la bază sistemele religioase tradiționale, cum sunt dreptul hindus, cel islamic, cel ebraic sau drepturile Extremului Orient cu o incontestabilă origine religioasă²⁵.

În țara noastră, Maica Domnului²⁶ a fost adoptată ca ocrotitoare a

21 Apud, L. Jadin, *Rapports II Histoire des continents*, Viena, 1965.

22 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 431-447.

23 N. V. Dură, „Ideea de Drept. „Dreptul”, „Dreptatea” și „Morală””, în *Analele Universității Ovidius. Seria: Drept și Științe Administrative*, vol. I, 2004, pp. 15-46.

24 C. Mititelu, „Europe and the Constitutionalization Process of EU Member States”, în *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*, vol. XIII, Issue 2, 2013, pp. 122-127.

25 V. D. Zlătescu, *Curs de drept comparat. Geografie juridică*, ediția a II-a, București, Editura Fundației „România de Măine”, 1997, p. 174.

26 C. Mititelu, „The Virgin Mary in the „Baptismal Symbols” of the Pre-Nicene Church”, în vol. *The Tradition of the Adoration of the Theotokos in the Orthodox Church*, ed. D. Muskhelishvili, Nova Science Publishers, New York, 2020, pp. 7-18; N. V. Dură, „The Mariology of the Pre-Nicene Church. The Testimonies of Some Fathers and The-

Marinei Române încă de la începutul secolului trecut, odată cu alegerea sa ca patron al navigatorilor români²⁷.

Maica Domnului a devenit în mod deosebit cinstită de cei ce călătoresc pe apele mărilor, care și-au ales-o drept ocrotitoare. Astfel, ziua de prăznuire a „Adormirii” sale, ziua de 15 august, a devenit Ziua Marinei Române, aprecia I.P.S. Teodosie, arhiepiscopul Tomisului²⁸.

4. Facerea corabiei

În comparație cu uscatul continental, cu aspect insular, apele Oceanului Planetar prezintă continuitate, deoarece, din oricare punct aflat pe suprafața oceanului, se poate ajunge în oricare alt punct al acestuia, fără a traversa uscatul²⁹.

În general statele lumii pot utiliza largul mării pentru navigația maritimă, submarină sau aeriană, ele fiind libere să exploreze și să exploateze bogățiile pe care le oferă fauna și flora maritimă³⁰.

Din punct de vedere teologic, prima mențiune despre importanța construcției unei corăbii destinată călătoriei pe apă în scopul salvării vieții pe pământ este înscrisă în Vechiul Testament - Întâia carte a lui Moise, cap. 6 „Vestirea potopului. Facerea corăbiei”³¹.

„În anul șase sute al vieții lui Noe³², în luna a doua, în ziua a douăzeci și șaptea” când a început să plouă – ploaie care a durat patru zeci de zile și

ologians in the Greek and Latin Languages”, în vol. *The Tradition of the Adoration of the Theotokos in the Orthodox Church*, ed. D. Muskhelishvili, Nova Science Publishers, New York, 2020, pp. 55-65.

27 M. Moșneagu, *Ziua Marinei ...*, p. 11. Ulterior această opțiune a fost întărită prin diferite acțiuni și acte de adâncă trăire spirituală și duhovnicească. Astfel prin adresa nr. 20/24.07.1906, preotul Nicolae Paveliu, paroh econom al Bisericii Catedrale „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Constanța, solicită primarului urbei aprobarea de a ctitori o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, tocmai pentru a întări această comunitate marinărească locală.

28 *Ibidem*, p. 18.

29 C. Anechitoe, *Principiul libertății mărilor*, Editura Bren, 2004, pp. 221-222.

30 F. Brașoveanu, *Dreptul mediului*, București, Editura Pro Universitaria, 2014, p. 86.

31 *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1922, p. 16 și urm.

32 E. Negară, *Mic dicționar teologic pentru elevi*, București, Editura Crater, 1998, p. 25. Noe a fost ultimul dintre cei zece patriarhi, un bărbat neprihănit, care era în strânsă legătură cu Dumnezeu. Când Dumnezeu a înștiințat că va șterge omul de pe fața pământului i-a spus lui Noe să construiască o corabie prin care va fi salvat el și familia lui, animale, păsări și alte viețuitoare. Noe a supraviețuit potopului. Dumnezeu a încheiat cu Noe, dar și cu urmașii lui, un Legământ. Dumnezeu a promis că nu va mai aduce alt potop asupra ființei umane.

patru zeci de nopți - a început călătoria pe apele care s-au înălțat pe pământ încât au acoperit și munții. Așa a început călătoria lui Noe în necunoscut, ca ultim mod de salvare în fața „potopului”.

La îndemnul lui Dumnezeu, Noe și-a construit o corabie din lemn de salcâm pe care a uns-o cu smoală pe dinăuntru și pe dinafară. Corabia avea lungimea de trei sute de coți, înălțimea de cincizeci de coți iar lățimea de trei zeci de coți. De asemenea avea o fereastră la un cot de la acoperiș, iar ușa corăbiei construită într-o parte. În interiorul ei au fost prevăzute trei rânduri de camere: jos, la mijloc și sus. În concluzie, la vremea respectivă Noe a primit de la Dumnezeu suficiente detalii tehnice despre construcția unei corăbii capabile să reziste unor intemperii marine.

Noe: nume propriu, însemnând liniște, mângâiere, aducător de pace³³. Este amintit în Noul Testament de șase ori, ca omul plăcut lui Dumnezeu, sau în legătură cu potopul, el fiind tip al lui Hristos, și potopul, tip al botezului. De atunci Noe a devenit *părintele lumii celei noi*, de după potop.

După reșezarea Lumii, Dumnezeu a făcut un nou legământ, de astă dată cu Noe, dar și cu „toate viețuitoarele Pământului”, prin care afirma obligația Sa, față de omenire, de a ocroti „la vreme de semănat și seceriș, frig și arșiță, vara și iarna”. De alt fel, promisiunea de a nu mai distruge niciodată Pământul prin Potop este, după Geneză, mesajul simbolic al fiecărui curcubeu.³⁴

5. Regimul juridic al mării

Dreptul mării constituie un capitol fundamental și de largă perspectivă al dreptului internațional, care a cunoscut o îndelungată și spectaculoasă evoluție. De la celebrul „*Consolato del Mare*”, până la **Convenția de la Montego Bay** din 1982, reglementările privind regimul juridic al mărilor s-au extins și diversificat, cunoscând o dezvoltare fără precedent³⁵.

Dacă, din timpurile cele mai vechi, libertatea de navigație, ca element central al utilizării spațiilor marine, s-a impus cu forța necesității de asi-

33 Ioan, M., *Dicționar al noului Testament*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1995, p. 355.

34 M. Dușu, *Între a fi și a avea*, București, Editura Economică, 1998, p. 30.

35 C. Anechitoe, *Dreptul Mării. Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Craiova, Editura Sitech, 2019, pp. 48-50. Vezi și V. Duculescu, „În loc de prefață”, în *Principiul libertății mărilor*, autor, C. Anechitoe, București, 1997, p. 9 și urm.

gurare a comerțului liber, mai târziu, numeroase alte utilizări ale spațiilor marine - în special cele economice și militare - au determinat o preocupare constantă pentru definirea regimului său. Vechea dispută dintre adepții „mării deschise” și adepții „mării închise” reprezenta mai mult o dezbateră doctrinară între opiniile unor oameni de știință, precum Grotius și Selden. Era vorba de însăși confruntarea dintre ideea apropierii spațiilor maritime în favoarea statelor puternice și concepția folosirii mărilor, ca spațiu de interes comun³⁶, de către toate statele lumii, mari sau mici.

Disputa avea să se accentueze în decursul veacurilor, interesele atât de diverse ale statelor pledând, fie pentru extinderea apelor teritoriale și restrângerea mării libere, fie pentru limitarea dreptului țărilor de a-și fixa marea teritorială, lăsându-se, astfel, un spațiu cât mai larg pentru a fi utilizat în comun.

Celebra **Declarație Truman** din 1945 a constituit un moment crucial în lupta pentru extinderea teritoriului marin supus suveranității statului, din diverse rațiuni sau concepte juridice. Succesiv, conceptele de **zonă contiguă** și **zonă de securitate**, apoi de **zonă economică** și **platou continental** au creat cadrul favorabil pentru asumarea, respectiv pierderea unor importante porțiuni de mare aflate sub incidența regimului juridic al mării libere, deși, oficial, suveranitatea statelor în aceste domenii nu era aceeași sau nu putea fi considerată egală, din punctul de vedere al dreptului internațional.

Vechiul vis al Spaniei și Portugaliei, care, în secolul al XV-lea, și-au împărțit oceanele și mările lumii, a fost preluat, în forme noi, de marile puteri maritime ale secolului XX, interesate să-și exercite influența la nivel mondial, prin forța lor politică și militară. Tendințelor de împărțire a mărilor li s-au opus revendicările statelor de coastă, privind folosirea bogățiilor piscicole la distanțe destul de mari, deoarece acestea constituiau unica sursă de existență a populațiilor din statele respective.

Propunerea malteză privind folosirea în comun și exploatarea spațiilor submarine a relevat o nouă dimensiune a dreptului mării. Dreptul³⁷

36 Brașoveanu, F., *Dreptul european al mediului*, București, Editura Pro Universitaria, 2013, p. 64.

37 D. Mazilu, *Teoria generală a dreptului*, București, Editura ALL Beck, 1999, pp. 214-216. Vezi și N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, București, Editura Actami, 1996, p. 44. Cuvântul „drept” este folosit în mai multe accepțiuni. El derivă de la latinescul *directus*, luat în sens metaforic (*directus de la dirigo*, care înseamnă „drept” – orizontal

maritim, și așa complexat de frământarea celor două tendințe, s-a văzut confruntat cu o nouă dimensiune, legată de utilizarea spațiilor submarine, nu în interesul câtorva state, ci al întregii umanități, situație de natură să complice și mai mult procesul de elaborare a unei convenții atotcuprinzătoare în domeniul dreptului mării.

„**Marșul cel lung**” al Convenției pentru dreptul mării de la Montego Bay, pe parcursul a 20 de ani de negocieri, a reflectat, adesea, momente de consens, dar și situații de recul, fiind greu de imaginat ca reglementările propuse să satisfacă, în mod egal și deplin, interesele tuturor statelor³⁸.

Îată, deci, că regimul dreptului mării, atât de mult discutat în cadrul unor negocieri și conferințe internaționale ce au durat mai bine de două decenii, fără a mai vorbi de preocupările ce datează încă din anii '30, a impus noi îmbunătățiri și adaptări, la aproape 12 ani după adoptarea Convenției inițiale³⁹. Acest fapt denotă, încă odată, caracterul dinamic, în permanentă transformare, al acestui domeniu esențial al dreptului internațional, considerat mult timp un domeniu „tradițional”, în care „nu se mai poate întâmpla nimic”.

6. Concluzie

Astăzi, regimul juridic pe mări și oceanele lumii este reglementat de *Convenția Națiunilor Unite asupra Dreptului mării* semnată la Montego Bay în 1982⁴⁰. Convenția a intrat în vigoare la data de 16/21 noiembrie 1996.

Apa, cu fluvii, râuri, lacuri, mări, oceane sau părți ale acestora, de la fenomenul zero al facerii până astăzi, au ajuns în timp să fie supuse unor

sau vertical – de-a dreptul, direct, linie dreaptă). În limba latină, însă, cuvântul care corespundea substantivului drept, era *just* (drept, dreptate, legi). Cuvântul este întâlnit și în alte limbi, cu aceeași semnificație – *droit*, la francezi; *dritto*, la italieni; *derecho*, la spanioli; *recht*, la germani; *right*, la englezi.

38 C. Anechitoae, „Creatorul” – sursa protecției drepturilor „oamenilor mării”, în *Geopolitica Terorii. Cortina de fier – blestem și destin*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2013, pp. 580-589.

39 Brașoveanu, F., *Instituții fundamentale ale dreptului internațional public*, Craiova, Editura Sitech, 2016. Vezi și Brașoveanu, F., *Instituții fundamentale ale dreptului internațional public*, Ed. a - 2 a revăzută și adăugită, Craiova, Editura Sitech, 2019, p. 124.

40 Ratificată de România prin Legea nr. 110/1996, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 300 din 21 noiembrie 1996.

regimuri juridice diferite⁴¹, după cum se află sau nu sub suveranitatea sau sub incidența anumitor drepturi.

În Cursul de Drept Internațional Public din 1913, prof. Valerian Urșianu afirma că: „Apa și, prin urmare, râurile, mările și oceanele, care, odinioară, constituiau un element de groază și de izolare între popoare, dar care, astăzi, le apropie și le pune în relație, apa este un agent ce contribuie la bunul trai al societăților și la dezvoltarea activității omenești, dar nicicum un product al acestei activități”⁴².

Bibliografie:

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1922.
- ANECHITOAE, C., „Creatorul” – sursa protecției drepturilor „oamenilor mării”, în *Geopolitica Terorii. Cortina de fier – blestem și destin*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2013, pp. 580-589.
- ANECHITOAE, C., *Dreptul Mării. Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Craiova, Editura Sitech, 2019.
- ANECHITOAE, C., *Principiul libertății mărilor*, Editura Bren, 2004.
- BRAȘOVEANU, F., „Considerations on the Right to a Healthy Living Environment”, în *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series* 16, 1 (2016), pp. 53–57.
- BRAȘOVEANU, F., *Dreptul european al mediului*, București, Editura Pro Universitaria, 2013.
- BRAȘOVEANU, F., *Dreptul mediului*, București, Editura Pro Universitaria, 2014.
- BRAȘOVEANU, F., *Instituții fundamentale ale dreptului internațional public*, Craiova, Editura Sitech, 2016.
- BRAȘOVEANU, F., *Instituții fundamentale ale dreptului internațional public*, Ed. a - 2 a revăzută și adăugită, Craiova, Editura Sitech, 2019.
- DURĂ, N. V., „Idea de Drept. „Dreptul”, „Dreptatea” și „Morală””, în *Analele Universității Ovidius. Seria: Drept și Științe Administrative*, I (2004), pp. 15-46.

41 I. R. Urs, M. Dușu (coordonatori), *Enciclopedia Juridică Română*, Vol. I A-C, București, Editura Academiei, Editura Universul Juridic, 2018, p. 298.

42 V. Urșianu, *Noțiuni de drept internațional public*, vol I, București, Tipografia „Gutenberg”, 1913, p. 289.

- DURĂ, N. V., „The Mariology of the Pre-Nicene Church. The Testimonies of Some Fathers and Theologians in the Greek and Latin Languages”, în vol. *The Tradition of the Adoration of the Theotokos in the Orthodox Church*, ed. D. Muskhelishvili, Nova Science Publishers, New York, 2020, pp. 55-65.
- DUȚU, M., *Între a fi și a avea*, București, Editura Economică, 1998.
- FAVIER, J., *Marile Descoperiri de la Al. Macedon la Magelen*, Traducere de Sandală Mihăescu-Cîrstescu, Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editura Artemis, 2003.
- GOLDEBERG, S., Belu, S., *Epoca marilor descoperiri geografice*, București, Editura Științifică, 1971.
- HUGO, V., *Legenda secolelor. Antologie, tabel cronologic*, prefață și comentarii de Dan Ion Nasta, București, Editura Albatros, 1981.
- IOAN, M., *Dicționar al noului Testament*, București, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1995.
- MAZILU, D., *Teoria generală a dreptului*, București, Editura ALL Beck, 1999.
- MITITELU, C., „Europe and the Constitutionalization Process of EU Member States”, in “Ovidius” *University Annals, Economic Sciences Series*, XIII, 2 (2013), pp. 122-127.
- MITITELU, C., „The Virgin Mary in the „Baptismal Symbols” of the Pre-Nicene Church”, în vol. *The Tradition of the Adoration of the Theotokos in the Orthodox Church*, ed. D. Muskhelishvili, Nova Science Publishers, New York, 2020, pp. 7-18.
- MOȘNEAGU, M., *Ziua Marinei la români*, Constanța, Editura Companiei Naționale „Administrația Porturilor Maritime Constanța”, 2002.
- NEGARĂ, E., *Mic dicționar teologic pentru elevi*, București, Editura Cra-ter, 1998.
- POPA, N., *Teoria generală a dreptului*, București, Editura Actami, 1996.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renașterea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.

- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Logosul și înțelepciunea”, în Alexandru Boboc, N.I.Mariș (coord.), *Studii de istorie a filosofiei universale*, XIII, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324.
- URS, I. R., DUȚU M. (coordonatori), *Enciclopedia Juridică Română*, Vol. I (A-C), București, Editura Academiei, Editura Universul Juridic, 2018.
- ZLĂTESCU, V.D., *Curs de drept comparat. Geografie juridică*, ediția a II-a, București, Editura Fundației „România de Măine”, 1997.